

HELSEDIREKTORATET
Postboks 220, Skøyen
0213
OSLO

Deres ref.: Saksnr. 22/10465

Vår ref: HSAK202300401

Dato: 28.02.2024

Høring: Høring av utkast til rundskriv om bilder, film- og lydopptak i helse- og omsorgstjenesten

Legeforeningen har fra Helsedirektoratet mottatt høring av utkast til rundskriv om bilder, film- og lydopptak i helse- og omsorgstjenesten.

Rundskrivet bygger på Åpenhetsutvalgets utredning, NOU2019:10 Åpenhet i grenseland, og omhandler de reglene og hensynene som gjelder for bilder, film- og lydopptak i helse- og omsorgstjenesten, når det ikke skjer som ledd i tjenesteyting.

Høringen har vært sendt ut til Legeforeningens foreningsledd og har blitt behandlet i foreningens sentralstyre. Nedenfor følger våre merknader.

Ivaretagelse av helsepersonell

Helsedirektoratet ber særlig om tilbakemelding på om rundskrivet gir grunnlag for en balansert ivaretagelse av de ulike aktør- og persongruppenes interesser, rettigheter og forpliktelser.

Opptak i helse- og omsorgstjenesten er et vanskelig og sammensatt tema med motstridende interesser. Ytringsfriheten og personvernet står mot hverandre. Det er Legeforeningens forståelse at høringsutkastet går langt i å prioritere pasientens rett til å dokumentere sin egen hverdag, over helsepersonellens rett til personvern og et forsvarlig arbeidsmiljø.

Rundskrivets kapittel 4 omhandler pasienters, brukeres og pårørendes fotografering, filming og lydopptak. Her følger det at:

"Pasienter, brukere og pårørende har lov til å ta bilder, film og lydopptak av sine omgivelser. Regler som etter en konkret vurdering kan gi lovlig grunnlag for unntak fra dette utgangspunktet er regler om taushetsplikt og forsvarlig arbeidsmiljø, og krav til faglig forsvarlig og omsorgsfull hjelp. Hvis pasienter og pårørendes filming, fotografering eller lydopptak har en negativ påvirkning på helsepersonellens evne til å gi forsvarlig helsehjelp, ivareta taushetsplikten eller tilby et fullt forsvarlig arbeidsmiljø, har virksomheten en plikt til å bruke lovlige og forholdsmessige virkemidler for å ivareta pasientsikkerhet og arbeidsmiljøet".

Utgangspunktet er at pasienter, brukere og pårørende har lov til å gjøre opptak av sine omgivelser, herunder av helsepersonell, uten å be om samtykke. Det er fordi dette vil være å regne som en

behandling av personopplysninger som utføres av en fysisk person som ledd i rent personlige eller familiemessige aktiviteter, hvilket er unntatt personvernlovgivningen. Det kreves imidlertid samtykke for å dele materiale.

Legeforeningen mener at pasienter, brukere og pårørende på generell basis bør sterkt oppfordres til å be om samtykke til å fotografere, filme og ta lydopptak av helsepersonell, selv om dette ikke nødvendigvis er et krav i henhold til regelverket.

Vår erfaring er at pasienter, brukere og pårørende i større grad enn tidligere tar opptak av bilder, film og lyd, men uten at det gjøres en klarering av samtykke, bruksområde eller taushetsplikt. Det gjøres som regel ikke klart for helsepersonellet hvorvidt materialet tenkes publisert eller ikke. Det fremstår dermed hensiktsmessig å oppfordre til at det bes om samtykke allerede når materialet innhentes, og ikke først når det tenkes publisert.

Mange opplever det som ubehagelig og invaderende å bli fotografert mv. mens man utfører sitt arbeid. Dette kan ha betydning for den helsehjelpen som ytes. Belastningen ved at det gjøres opptak kan i seg selv kan medføre redusert kvalitet i diagnostikk og behandling, ved at det fører til redusert fokus på arbeidsoppgavene. Der helsepersonellet må inn i pasientens intimsfære, for eksempel i en psykiatrisk konsultasjon, vil selve konsultasjonen bli helt annerledes når det gjøres opptak. At det gjøres opptak kan også føre til at helsepersonell føler seg presset til å gi unødvendig omfattende eller avansert behandling, herunder henvise pasienten, av frykt for å møte kritikk fra andre som ser opptaket.

Dette har en sammenheng med at det ofte ikke gjøres klart for legen hvorvidt et opptak vil deles eller ikke. Generelt sett er det utfordrende å ha kontroll over hva opptaket brukes til. Publisering krever samtykke, men det er ikke Legeforeningens erfaring at det som regel innhentes i praksis. Det kan også problematiseres om et samtykke reelt sett kan sies å være frivillig avgitt – særlig helsepersonell som er tidlig i karrieren vil kunne oppleve at terskelen for å si nei til publisering av materiale, er høy.

Det utgjør en ekstrabelastning når materiale der helsepersonellet er mulig å identifisere, deles. Risikoen for deling utenfor kontekst er høy, og man vil ikke ha kontroll på redigert deling som kan endre konteksten. Som registrert i henhold til personvernlovgivningen blir det vanskelig å håndheve sine rettigheter – det er kjent at det er vanskelig å slette bilder og videoer når de først er lagt ut på internett. I tillegg er helsepersonell underlagt taushetsplikt, hvilket innebærer at det ikke vil foreligge en adgang til å kommentere/korrigere innholdet.

Til sist må det fremheves at Legeforeningens erfaring er at det ofte tas bilder, video og lydopptak uten at helsepersonellet er klar over det. Skjulte opptak vil i særlig stor grad undergrave tilliten som et lege-pasientforhold er tuftet på, og kan blant annet påvirke hvor fritt den enkelte lege er villig til å uttale seg. Særlig gjelder dette når de skjulte opptakene deles.

Helsepersonells opplevelse av rettsvern og personvern i sitt arbeid er et viktig tema for å sørge for å rekruttere og beholde fremtidens helsearbeidere. Det bør fremkomme tydeligere av rundskrivet at det å bli fotografert mv. mens man utfører sitt arbeid, utgjør en belastning for helsepersonellet, og at det er egnet til å påvirke den helsehjelpen som gis. Legeforeningen mener derfor at også pasienter, brukere og pårørende bør oppfordres til å innhente samtykke fra helsepersonell når de tar bilde-, lyd- og filmopptak, selv om det ikke kan oppstilles en slik plikt i henhold til personvernregelverket.

Øvrige merknader

I tillegg til innspillene over, har Legeforeningen noen korte merknader til øvrige deler av forslaget.

- Enkelte andre rundskriv/veiledere på Helsedirektoratets nettsider har nedtrekksmenyer merket "Praktisk informasjon". Et eksempel er antibiotikaveilederen i primærhelsetjenesten, som har slike menyer under de forskjellige organsystemer, med forslag til behandling av forskjellige tilstander. En tilsvarende meny, med forskjellige vignetter om hvordan regelverket praktisk skal håndteres, hadde vært en forbedring.
- Til rundskrivets kapittel 3, "Virksomhetens filming, fotografering og lydopptak av pasienter": Her burde det kort også redegjøres for hvilke regler som gjelder for virksomhetene når de tar slike opptak av *helsepersonellet*, altså sine arbeidstakere. Om mulig kan det henvises til Datatilsynets nettsider her.
- I rundskrivets kapittel 2, under underoverskriften "Virksomhetens ansvar", følger det at:

"Godt tilrettelagte bygninger og arealer kan både gjøre det enklere å overholde taushetsplikten og enklere å praktisere åpenhet, fordi rammebetingelsene i større grad åpner for å invitere inn journalister og andre uten at helsepersonellets lovbestemte plikter brytes".

Legeforeningen er enig i dette, men er av den oppfatning at mange av dagens sykehusbygg ikke reelt sett er godt nok tilrettelagt for å balansere konflikten mellom åpenhet og personvern.

- Til rundskrivets kapittel 5, "Medienes og andres fotografering, filming og lydopptak": for å ivareta særlig sårbare pasienter og brukeres personlige integritet, bør det vektlegges at TV- og filmproduksjoner tilstreber en etisk vurdering i samarbeid med aktuelt helsepersonell før, under og avslutningsvis ved produksjonen.
- Det bør vurderes å etablere et forum/råd der institusjoner kan diskutere vanskelige tilfeller/enkelthendelser og utveksle informasjon.

Med hilsen
Den norske legeforening
Jus- og arbeidsliv

Siri Skumlien
generalsekretær

Lars Duvaland
direktør

Saksbehandler: Mathias Gravdehaug, rådgiver/advokatfullmektig

Dokumentet er godkjent elektronisk